KADRO NASIL BİR DÜNYA VE TÜRKİYE'DE YAYIMLANDI?

13 Ocak 2026

Yıldırım Koç

Şevket Süreyya Aydemir'in ideolojik önderliğinde ve Mustafa Kemal Paşa'nın dolaylı desteğiyle 1932-1934 döneminde yayımlanan *KADRO Dergisi*, dünyanın ve Türkiye'nin 1929 Dünya Buhranı'nın sonuçlarıyla uğraştığı ve Türkiye'de köklü siyasal ve toplumsal dönüşümler gerçekleştirildiği yıllarda önemli tartışmalara öncülük etti.

Komünist Enternasyonal'in 1928 yılında toplanan 6. Kongresi'nde sınıf mücadelesinin şiddetlendirilmesi, sosyal demokratların "sosyal faşist" ilan edilmesi gibi çok sekter kararlar alındı. Sovyetler Birliği, kapitalist dünyanın büyük bir buhrana gittiğini tespit ederek, özellikle emperyalist ülkelerde yeniden bir devrimci durum ortaya çıkacağını tahmin etti. Sovyetler Birliği dış politikasının aleti konumundaki Komintern, komünistlerin önderliğindeki işçi sınıflarının iktidara yürüyeceği beklentisiyle, komünist olmayan her görüşe karşı düşmanca bir tavır aldı. Bu sekter tavır, özellikle Almanya'da 1932 Temmuz seçimlerde NAZİ'lerin başarısında ve 1933 Ocak ayında yönetime gelmesinde etkili oldu.

1929 yılında tüm kapitalist dünya kapitalizmin ikinci küresel krizini yaşamaya başladı. Gelişmiş kapitalist ülkelerde işsizlik 1932-1933 yıllarında rekor düzeylere yükseldi. İşsizlerin oranı İngiltere ve Belçika'da işgücünün yüzde 22-23'ünü, İsveç'te yüzde 24'ünü, ABD'de yüzde 27'sini, Avusturya'da yüzde 29'unu, Norveç'te yüzde 31'ini, Danimarka'da yüzde 32'sini buldu. Almanya'daki işsizlik oranıysa yüzde 44'ün üstündeydi.

Bu koşullarda bazı ülkelerde gerici ve faşist yönetimler iktidara geldi.

Japonya'da 1931 yılında yönetime gelen gerici iktidar, önce Mançurya'ya, ardından Çin'e saldırdı. İtalya, 1931 yılında Habeşistan'a saldırdı. Portekiz'de 1932-1968 döneminde Salazar diktatörlüğü yaşandı. Almanya'da Naziler 1932 yılı Temmuz ayındaki seçimlerde oyların yüzde 37,4'ünü aldılar. Almanya Devlet Başkanı Hindenburg 30 Ocak 1933 günü Almanya başbakanlığına Hitler'i atadı.

Sovyetler Birliği'nde Stalin'in Komünist Parti içindeki hakimiyetinin pekiştirilmesinden sonra, 1928 yılından itibaren anti-demokratik baskılar iyice arttı.

Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti), Türkiye'yi 6 Temmuz 1932 tarihinde üyeliğe davet etti. TBMM, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne giriş davetini 9 Temmuz 1932 günü onayladı. Türkiye 18 Temmuz 1932 tarihinde Cemiyet-i Akvam'a üye oldu.

Türkiye 1929 Dünya Buhranı'ndan etkilendi. Özellikle kırsal bölgelerde pazar için üretim yapan küçük üreticiler büyük sorunlar yaşadı.

12 Ağustos 1930 günü kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası önderi Fethi Okyar'ın 4 Eylül 1930 günü İzmir'e gelişi sırasında kentte büyük işçi olayları oldu. Serbest Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1930 günü kurucular tarafından feshedildi.

23 Aralık 1930 günü Menemen'de gericiler ayaklanarak Kubilay'ı şehit etti.

1930 yılında Ağrı'da bazı Kürt aşiretleri ayaklandı.

Türkiye büyük bir sanayileşme sürecine girdi. Yabancılara ait işletmelerin millileştirilmesi ve devletleştirilmesi devam etti. Etibank ve Sümerbank kuruldu.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1931 yılında toplanan kurultayında CHP programına devletçilik ilkesi de eklendi. Böylece altı ilke tamamlanmış oldu.

11 Haziran 1930'da Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi. 3 Ekim 1931 tarihinde Merkez Bankası göreve başladı.

30 Kasım 1931 günü İktisadi Buhran Vergisi Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihli kurultayında kendisini feshetti ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na katılma kararı aldı.

12 Nisan 1931 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kuruldu. Birinci Türk Tarih Kongresi 2 Temmuz 1932 tarihinde Ankara Halkevi Konferans Salonu'nda toplandı.

Türk Dil Cemiyeti 12 Temmuz 1932 tarihinde kuruldu. Birinci Türk Dil Kurultayı 5 Ekim 1932 günü sona erdi.

19 Şubat 1932 tarihinde halkevleri açıldı.

22 Ocak 1932 tarihinde ilk Türkçe Kuran, hafiz Yaşar (Okur) tarafından Yerebatan Camii'nde okundu. 29 Ocak 1932 günü sekiz hafız Sultanahmet Camii'nde Türkçe Kuran okudu. İlk Türkçe hutbe Süleymaniye Camii'nde 5 Şubat 1932 tarihinde gerçekleştirildi.

Bursa'da Türkçe ezan karşıtı gösteri yapan 100 kadar kişi 1 Şubat 1933 tarihinde tutuklandı.

Mustafa Kemal Paşa bu olayın hemen ardından Bursa'ya gitti. Akşam yemeğinde bir kişi gösterilerle ilgili olarak, "Bursa gençliği olayı hemen bastıracaktı, fakat zabıtaya ve adliyeye olan güveninden ötürü..." diye konuşmaya başlayınca, Mustafa Kemal Paşa bu kişiyi susturdu ve Bursa Nutku olarak bilinen aşağıdaki konuşmayı yaptı:

> *"Türk Genci, devrimlerin ve cumhuriyetin sahibi ve bekçisidir. Bunların gereğine, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Yönetim biçimini ve devrimleri benimsemiştir. Bunları güçsüz düşürecek en küçük ya da en büyük bir kıpırtı ve bir davranış duydu mu, "Bu ülkenin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adalet örgütü vardır" demeyecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla; nesi varsa onunla kendi yapıtını koruyacaktır.*
>
> *Polis gelecek, asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, "Polis henüz devrim ve cumhuriyetin polisi değildir" diye düşünecek, ama hiçbir zaman yalvarmayacaktır. Mahkeme onu yargılayacaktır. Yine düşünecek; 'Demek adliyeyi ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım.' diyecek.*
>
> *Onu hapse atacaklar. Yasal yollarla karşı çıkışlarda bulunmakla birlikte bana, başbakana ve meclise telgraflar yağdırıp, haksız ve suçsuz olduğu için salıverilmesine çalışılmasını, kayrılmasını istemeyecek.*
>
> *Diyecek ki; "ben inanç ve kanaatimin gereğini yaptım. Araya girişimde ve eylemimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı ortaya koyan neden ve etkenleri düzeltmek de benim görevimdir."*
>
> *İşte benim anladığım Türk Genci ve Türk Gençliği!*

İstanbul Evkaf Müdürlüğü bütün camilerde ezan ve kametin Türkçe okunması için 7 Şubat 1933 tarihinde bir bildiri yayımladı.

1933 yılında Darülfünun kapatılarak İstanbul Üniversitesi kuruldu. Nazi Almanyası'ndan kaçan çok sayıda bilim insanı İstanbul Üniversitesi'nde çalışmaya başladı.

Kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.

Sovyetler Birliği'ne her açıdan bağlı ve bağımlı olan eski TKP'nin kadroları 1929 ve 1931 yıllarında tutuklandı. Eski TKP, Mustafa Kemal Paşa'ya saldırılarını çeşitli illegal yayınlarında sürdürdü. Ancak bu illegal yayınların ve eski TKP'nin diğer alanlardaki çalışmalarının kitleler üzerinde herhangi bir etkisi olmadı. Eski TKP'nin bu düşmanca tavrına karşın, 1930'lu yıllarda sosyalist/komünist yazarların eserleri Türkçe olarak yayımlandı. Ancak ülkede işçi sayısının artmasıyla birlikte Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı eski TKP'nin çalışmalarının zarar vermemesi için de çeşitli önlemler alındı.

Türkiye 1933 yılında Birinci Sanayi Planı'nı hazırladı ve 1934-1938 döneminde uyguladı. Planın hazırlanmasında Sovyet teknisyenlerinden yardım alındı. Sümerbank'ın Kayseri ve Nazilli fabrikalarının yapımında da Sovyet kredi ve teknik desteğinden yararlanıldı.

KADRO Dergisi'nin hazırlıkları 1931 yılında tamamlandı ve derginin ilk sayısı 1932 yılı Ocak ayında çıktı. Şevket Süreyya'nın *İnkılâp ve Kadro* kitabı da 1932 yılında yayımlandı. (*Kadro*'nun 1932 Ağustos sayısında kitabın çıktığı duyurulmaktadır.)